

Rellegint Descartes

BERNAT DEDÉU

ASSAIG

Jordi Ram3rez Asencio, *Dubtar i actuar. El problema de la direcci3n vital en l'3tica cartesiana*. Finalista del 193 premi d'assaig Josep Vallverd3. PAG3S EDITORS. Lleida, 2003.

Deia Althusser que tota obra filos3fica 3s una suma de respostes que sorgeixen d'una pregunta essencial que l'autor mant3 en secret. Jordi Ram3rez ens proposa una relectura de l'obra cartesiana concebuda com a resposta a una problem3tica d'arrel eminentment moral. L'autor 3s conscient dels perills involucrats en la seva comesa: primerament, no podem oblidar que Descartes no dedic3 cap tractat a l'3tica, fet al qual cal afegir que el discurs moral -m3s enll3 de la bio3tica per a *medicine lovers* i del nou prozac *ianqui*- no viu precisament els seus millors moments. Tot i aix3, Ram3rez afirma no tan sols l'eticitat del pensament cartes3, sin3 que sost3 que la filosofia del franc3s implica, assumida al l3mit, una necess3ria identificaci3 entre teoria i praxi o, dit en altres paraules, entre metaf3sica i -en una afortunada expressi3- *direcci3 vital*. La filosofia, per tant, o es tradueix a *vita activa* o no ens serveix per a res. Lluny d'apropar Descartes a la tradici3 escol3stica, Ram3rez aposta per una lectura del

EL FIL3SOF I CIENT3FIC FRANC3S REN3 DU PERRON DESCARTES

pensament cartes3 com a preludi de l'antropologia moderna; la limitaci3 tradicional de l'home enfront D3u transita d'un 3sser essencialment inepte a una entitat que necessita situar-se en el m3n *mentre crea* valors morals. El coneixement, al l3mit, determina l'3mbit del que 3s 3tic; la veritat del que coneixem ens porta a la consci3ncia del que som. Seguint aquest fil, l'autor ens descriu la tasca metodol3gica del *Discurs*

de les *Regulae* defugint qualsevol temptaci3 racionalista; el m3tode constitueix la hist3ria d'un home (Descartes) sense referents culturals, per3 amb una voluntat il·limitada que cal conduir a la xarxa de l'enteniment. La biografia cartesiana 3s, en segon terme, el reportatge d'una experi3ncia de *crisi cultural*, d'una situaci3 on les opinions que hem rebut per part dels nostres mestres ens s3n in3tils. Mentre el dubte

examina la meua llibertat cognoscitiva, la ci3ncia acaba essent una realitzaci3 personal; el saber nom3s es pot generar, en 3ltim terme, com a expectativa d'un canvi positiu en la realitat.

Ja a les *Meditacions*, veiem com l'acte meditatiu perllonga aquest treball met3dic d'ensinistrament. La metaf3sica cartesiana 3s, des d'aquest prisma, un anhel de viure en lucidesa intel·lectual; com diu molt b3 Ram3rez, el problema d'equivocarse no 3s important si l'error ens 3s indiferent. La lluita contra l'error 3s, per tot aix3, una voluntat expressa de combatre l'alienaci3 de l'ignorant. El jo cartes3 es col·loca aix3 en absoluta alteritat pel que fa a les seves opinions; l'3tica cartesiana 3s, en conseq3ncia, una 3tica del proisme, que nom3s es pot concebre com a di3leg amb els nostres prejudicis.

TORNAR A DESCARTES?

Hom sap que la postmodernitat s'ha declarat totalment anticartesiana. No obstant, cal preguntar-se quin 3s el Descartes que han llegit els nostres antecedents m3s immediats; pots3r el Descartes idealista (via Hegel), el positivista dels nous anal3tics... Ram3rez recupera aqu3 la filosofia cartesiana en la seva lletra i sentit 3ltim; com a itinerari vital. Per tot aix3, aquest 3s un bon llibre sobre Descartes, per3 tamb3 una magnifica oportunitat per a intentar esbrinar qu3 3s aix3 tan estrany anomenat *filos3fia*.

ASSAIG

Anne Nivat, *El laberinto checheno. Diario de una corresponsal de guerra*. Traducci3 de Marta Pino. PAID3S. Barcelona, 2003.

Com em turmenta aquesta guerra! Com refor3a la impressi3 que oscillo constantment entre dos mons i el desig de submergir-me de ple en un d'ells, el que em resulta m3s lluny3, el seu. Per aix3 estic aqu3. S3n paraules d'Anne Nivat, corresponsal del diari franc3s *Liberation*, que va viatjar a Txetx3nia en plena guerra, entre setembre del 1999 i mitjans de febrer del 2000. En no obtenir una acreditaci3 oficial, Nivat va travessar la frontera disfressada de camperola i, durant sis mesos, va conviure amb fam3lies txetxenes. Es va entrevistar amb l3ders rebels i amb representants del govern, va parlar amb les viudes txetxenes i els soldats russos. Els seus reportatges a *Liberation* van provocar manifestacions contra la guerra davant l'ambaixada russa de Paris. L'obra no 3s, tanmateix, un exercici de propaganda pro-txetxena, sin3 una emotiva narraci3 escrita en primera persona en qu3 l'autora ens ofereix la seva mirada personal per ajudar-nos a comprendre millor l'esferidor conflicte txetx3. X.F.

Georges Mutin, *Geopol3tica del m3n 3rab*. Traducci3 de Miquel 3ngel Abad3s. EDICIONS CIUTAT VELLA. Barcelona, 2003.

Els darrers cinquanta anys han estat un llarg per3ode d'insatisfacci3 i fins i tot de retroc3s per al m3n 3rab. Les esperances suscitades en el decurs de les d3cades dels 50 i els 60 del passat segle no han estat finalment m3s que desenganys i decepcions. El retroc3s del m3n 3rab en el panorama econ3mic mundial 3s m3s que evident, d'igual manera que ho 3s la p3rdua d'influ3ncia i autonomia pol3tica. La q3esti3 palestina sembla haver congelat l'evoluci3 de tota la regi3 que, altrament, arran dels atemptats de l'11-S i l'auge de l'islamisme, ocupa l'atenci3 de l'opini3 p3blica occidental.

Qu3 coneixem, per3, del m3n 3rab? 3s la pregunta que intenta respondre Georges Mutin, professor em3rit de geografia a l'Institut d'Estudis Pol3tics de Li3, en el llibre que presentem. L'obra examina les dades geoestrat3giques essencials que defineixen el m3n 3rab i ofereix una minuciosa an3lisi dels conflictes que, des del S3hara fins al golf P3rsic, travessen una regi3 que acapara gran part de la tensi3 pol3tica internacional. X.F.

Despr3s del liberalisme

XAVIER FILELLA

ASSAIG

Immanuel Wallerstein, *Utop3stica. Les opcions hist3riques del segle XXI*. Traducci3 de Gustau Mu3oz. UNIVERSITAT DE VAL3NCIA. Val3ncia, 2003.

L'any 1974 Immanuel Wallerstein aconseguia el reconeixement del m3n acad3mic amb la publicaci3 d'*El modern sistema mundial*. En aquest llibre analitzava la din3mica del m3n capitalista des de la perspectiva d'un sistema global i emfatitzava les interconnexions que existeixen entre les diferents societats. Entre altres q3estions el volum descrivia el modern sistema mundial a partir de la com-

prensi3 dels processos que van determinar l'expansi3 de l'economia capitalista a l'Europa de principis del segle XVI fins a arribar a integrar la resta d'economies. Valguin aquests precedents per valorar justament l'autor d'aquesta *Utop3stica* que, com assenyalava el seu subt3tol, 3s una reflexi3 sobre les opcions hist3riques del segle XXI.

La utop3stica que ens suggereix Wallerstein no t3 res a veure amb les idil·liques propostes utopiques, sin3 amb l'avaluaci3 realista dels sistemes socials humans que considera no tan sols les seves possibilitats, sin3 tamb3 les seves limitacions. La utop3stica, explica l'assagista, implica una reconsideraci3 del que realment sabem del funcionament del m3n. Probablement aquesta 3s una bona definici3 d'aqu3st llibre que ofereix, en

poc m3s de cent p3gines, una s3lida an3lisi del m3n contemporani, a la vegada que proporciona una exhaustiva demostraci3 de l'aplicabilitat de la teoria de sistemes a la historiografia. Els sistemes, explica Wallerstein i ho exemplifica a prop3sit de les revolucions francesa i russa, tenen mecanismes que els retornen a l'equilibri, de manera que oscil·lacions not3ries tendeixen a esdevenir canvis relativament petits a mig termini.

PUNT DE BIFURCACI3

Ens trobem, tanmateix, en un punt de bifurcac3 que anuncia la fi del liberalisme reformista que havia dominat el m3n entre el 1848 i el 1968. A partir de les revoltes del 68, tant conservadors com radicals es van desentendre del reformisme liberal que durant tant de temps havien adoptat.

El seu estatalisme, ara tan controvertit, oferia una percepci3 optimista del futur que ara s'ha escapat. Vivim una etapa de transici3 plena d'incerteses que abasten des del reforçament de les m3fies internacionals fins a la proliferaci3 d'armament, totes descrites bastament en la segona part d'aquest volum. Les limitacions estructurals del proc3s d'acumulaci3 incessant de capital que defineix el nostre m3n serveixen a Wallerstein per argumentar l'esgotament del sistema hist3ric existent. Del caos actual en sorgir3 un nou ordre que encara desconeixem. No podem pretendre que el progr3s sigui inevitable, conclou l'assagista, per3 si la possibilitat de promoure el debat sobre quina estrat3gia ens pot conduir a un m3n m3s just. 3s aquest certament l'objectiu de la seva *Utop3stica*. X.F.